

vjere – gdje je odgovornost za neučinjeno, kamo se upire prst, koga jezik optužuje, čije zlo. U Bonhoefferovo vrijeme marširao je političko-religijski nacionalizam, a gdje je bila kršćanska crkva? Je li želja za gospodarskom i političkom moći iznad poziva Isusa iz Nazareta: „Zato idite i počnite činiti mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga, učeći ih da drže sve što sam vam zapovjedio. Evo, ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta“ (Mt 28,19-20).

Zato ova knjiga predstavlja i svjedočanstvo jednog vremena, koje je bilo jučer, ali može biti i danas, a opasnost je da se dogodi i sutra. Bonhoeffer prenosi poruku Crkvi i vjernicima kako ne smiju zanemariti niti izbjegavati činjenicu kako se nalaze u svijetu, ali nisu od tog svijeta, kao što poručuje Isus Krist u svojoj molitvi „Ne molim da ih uzmeš sa svijeta, nego da ih sačuvaš od zla“ (Iv 17,15). Bonhoeffer posebno naglašava potrebu da kršćanin i Crkva trebaju svojim životom, riječima i djelima biti „zaronjeni u konkretnost vlastitog vremena“ te moraju dati odgovor na život Isusa Krista, što predstavlja odgovornost. Pred Crkvom današnjice stoji izazov „biti stvarni nositelji i prenosioci Radosne vijesti Isusa Krista“ ili ostati u vlastitoj samodopadnosti i, kao što navodi Bonhoeffer, „jeftinoj milosti“ i robovanju frazeologiji i načelnosti te je umjesto ideologije koja se poziva na Krista potrebna Isusova praksa „ovdje i sad“, kao što je zapisano: „Hvala Bogu koji nam svagda daje pobjedu u Kristu, i po nama širi miris znanja o sebi na svakom mjestu“ (2 Kor 2,14).

Poruka koju nam prenosi Dietrich Bonhoeffer kroz tekstove u *Etici* glasi: „Zadnje odgovorno pitanje ne glasi kako da se herojski povučem iz neke afere, nego kako će dalje živjeti neko buduće pokoljenje“. I zato zaključujemo predstavljanje knjige *Etika* Dietricha Bonhoeffera njegovim riječima: „*Koliko je jedno društvo moralno, vidi se po onome što čini njegovoj djeci. Jesmo li dakle, još potrebni?*“

Robert Bogešić

Zorica Kuburić, Srđan Sremac i Sergej Beuk

## **Religijska imaginacija i suvremeni mediji - medijizacija religije i/ili religizacija medija**

Centar za empirijska istraživanja religije, Novi Sad, 2010, 270 str.

Zbornik radova „Religijska imaginacija i suvremeni mediji - medijizacija religije i/ili religizacija medija“, u izdanju Centra za empirijska istraživanja religije iz Novog Sada, koji su uredili Sergej Beuk, Zoran Kuburić i Srđan Sremac, okupio je na jednom mjestu tekstove teologa, komunikologa, sociologa, sociologa religije, doktora medicine, likovnih umjetnika i novinara.

Zbornik se sastoji od dvije cjeline: *Medijizacija religije i Religija, film, umetnost i Internet*. U prvom dijelu, *Medijizacija religije*, svoje tekstove objavljuju Srđan Sremac, Sergej Beuk i Violeta Cvetkovska Očokoljić *Religija, mediji i kultura*, Violeta Jerotić *Kako se drugima prenosi religija*, Zorica Kuburić i Ana Kuburić *Stepen poverenja u medije*, Danijela Gavrilović *Religija i mediji kao merila vremena*, Ratko Kuburić *Metode kojima se koriste mas-mediji u formiranju stavova javnog mnjenja prema verskoj toleranciji*, Violeta Cvetkovska Očokoljić i Tatjana Cvetkovski *Instrumentalizacija religije: kodirana komunikacija*, Nataša Simenuović *Modernizacija Srpske pravoslavne crkve: odgovornost novinskog naslovljavanja*, Dubravka Valić Nedeljković *Ekranizacija patrijarha*, Dejan Pralica *Analiza medijskog diskursa srpske štampe o smrti i izboru patrijarha*, Vladislav Šćepanović *Pseudo-religija u društvu medijskog spektakla*, Danijela Grujić *Verska tolerancija i mediji* i Aleksandar Trudić *Kulture, religije i mediji: doprinos različitih teorija u sociologiji kulture i sociologiji religije*.

U drugom dijelu, *Religija, film, umetnost i Internet*, svoje tekstove su objavili Srđan Sremac i Sergej Beuk *Što ima zajedničko Holivud sa Jerusalimom? Film, teologija i religijsko iskustvo*, Irina Radosavljević *Film i sveti – mogućnosti i načini predstave*, Antonije Aras *Viđenje Apokalipse u savremenom filmu*, Davorin Peterlin *Od usmene predaje do Markova evanđelja i od Markova evanđelja do Pasije Mela Gibsona: Neke poveznice između Radaktionsgeschichte i regie*, Nikola Knežević i Tatjana Radić *Uticaj Interneta na afirmaciju religiozne svesti: na primeru forumske interakcije i misije* i Saša Karalić *The Extra Light Project*.

Kakav utjecaj na medije ima religija, a kakav utjecaj imaju mediji na religiju? Gdje se tu smjestila umjetnost i kultura? To su samo neka od pitanja na koja autori nastoje u ovom zborniku istražiti, analizirati, ponuditi odgovore, otvoriti nova pitanja, potaknuti na razmišljanja i daljnja istraživanja.

Ne ulazeći u analizu pojedinih pojmova, religije, medija i kulture, i njihovog međusobnog odnosa, jer se time bave pojedini autori, tekstovi objavljeni u zborniku potvrđuju da oni međusobno jedni bez drugih ne mogu – ni religija, ni mediji, ni kultura – granica među njima je dovoljno tanka da se gotovo i ne primijeti. U modernom svijetu pojedinačni odnosi ne mogu se više odvijati izvan odnosa onog drugog – oni šire, svatko na svoj način, znanje o svijetu i tragaju za odgovorima. Vrijednost objavljenih tekstova očituje se i u tome što ovaj zbornik otvara pitanje, koje u svojim istraživanjima dotiču pojedini autori, tko je čuvar javne savjesti – religija ili mediji – a nastavlja se i s pitanjem tko je onda čuvar čuvara. Pred religijama i medijima se postavlja izazov – žele li biti spremišta i izvori prevara ili traženja istine?

Ovaj zbornik predstavlja doprinos daljnjem otvaranju i razvijanju znanstvenih i stručnih dijaloga i skupova o odnosima religije i medija, ali predstavlja i važan korak ka podizanju interesa ne samo znanstvene i istraživačke, nego i šire

javnosti o pitanjima međusobnih odnosa religije, medija i kulture. S druge strane, zbornici, tribine, seminari s ovakvim sadržajima doprinose i međusobnom otvaranju navedenih aktera u kojem će se oni međusobno bolje upoznati, objektivnije promatrati, priopćavati i primati poruke, ali neće izgubiti vlastiti identitet. Možda je potrebno malo više povjerenja.

U svakom slučaju, važno je da ne bježe jedni od drugih, da se izbjegava ignoriranje te da se pristupi komuniciranju koje se prilagođava izričaju druge strane. Tako se može čuti stajalište onog drugog, tako se postaje subjekt, a ne objekt u međusobnoj komunikaciji. Svakako, osim ove „vanjske“ komunikacije, koja se odnosi na komunikaciju s drugim, potrebno je razvijati i „unutarnju“ komunikaciju, koja obuhvaća komunikaciju sa sobom, unutar sebe, unutar religija, unutar medija.

Ohrabrujući podatak ovog zbornika, osim kvalitetnih tekstova koji iz raznih gledišta obrađuju teme o ulozi i međusobnim odnosima medija i religije, predstavljaju sami autori. Oni su se ohrabрили napraviti iskorak i progovoriti pisanom riječju želeći ostaviti trag, trag koji će oni nastaviti slijediti, ali koji će i neki drugi autori nastaviti istraživati i progovarati pisanom riječju. Ovaj zbornik želi ohrabriti čitatelja da, bez obzira na složenost i aktualnost tema o odnosima religije i medija, nastavi tragati za odgovorima, jer kao što se citira na kraju uvoda Zbornika: „Ja nisam sam stvorio svoj život, samo sam jednog dana odjednom shvatio da živim“.

Zato zaključujemo riječima Isusa Krista zapisanih u Evanđelju po Ivanu 8,32: „Tada ćete upoznati istinu, i istina će vas osloboditi.“

*Robert Bogešić*

Gianni Vattimo

### **Vjerovati da vjeruješ**

Fedon, Beograd, 2009, 138 str.

Ovo zanimljivo izdanje, koje je preveo Mario Kopic, izvorno je tiskano u Milanu 1996. pod naslovom „Credere di credere“. Gianni Vattimo (r. 1936) jedan je od vodećih talijanskih filozofa druge polovice 20. stoljeća, predstavnik postmoderne škole „slabe misli“ (il pensiero debole). U mladosti bio je gorljiv katolik, a kao filozof i zbog nekih osobnih razloga otuđio se od Crkve; bavio se politikom, trenutno je član Partije talijanskih komunista, koju je od 1999. do 2004. zastupao u Europskom parlamentu. Ove godine bio je čak dvaput na prostorima gdje žive Hrvati, u svibnju u Zagrebu, a u Kotoru je bio u kolovozu, posjećujući filozofske konferencije. Izdanje se sastoji od rasprave po kojoj knjiga nosi ime (str. 7-124)